

Dr. Wm. H. Bell
1000 N. Main Street
Utah City, Utah
Oct. 10, 1907

B+

דוד דיאספוריין מתרך "מcano ומכאן"

N.E.J.S. 138b
April 3, 1967
Dr. N. C. Brandwein

David G. Roskies '69

12/1

דוד דיאספורין -- "כromo בן הוא". בספרות העברית הוא בודאי הסמל הבולט ביותר של היהודי הגלותי, הנע-וונד. לעומת התפוזים האחרים ב"מakan ומakan", שם נזכר מדי סטטיים במובן אפויים, דיאספורין הוא איש המשנה שבהילך-המאירוע. הוא משנה, ובסורף הוא נשאר כמו שהיה בראשונה. אף על פי שברנרד מערבב את הזמןים, ופיגישתו הראשונה עם דיאספורין קורה בסוף המעשה וככל שאר הפגישות קורות לפניהם זה, כמו הפלגה-לעבר, אף על פי כן, יכולים אלו

לראת שלוש תקופות ברורות בחיה דיאספורין.

במשפט אחד רואים אלו כל הטרגדיה של חייו דיאספורין: "מהפוגרים, שהיה עירו, עיר-הפלך הדרומי, עיר-מולחתו... לא סבל הוא, דוד דיאספורין, מאומה". איזה אירונייה בפלטה בלולה במשפט זה, הרاوي איפלו לשולם-עליכם. ובdioוק כמו מקטל פיסי, יכול דיאספורין להחפאר: "מיר איז גוט, איך בין א'יתום". ולא רק יתום הוא, אבל גם יהודי, ובגלל יהדותו הוא יסבול כל חייו -- איפלו בלי פוגרים. בסוף התקופה הגליציאית הזאת, דוד יוכל שהוא אינו יכול לברוח מגורלו.

בינתיים, הוא משחק משחק הפוליטיקה, אך סוסמאות רקוות ו"חוונות". באסיפהacha: "נאמו שבעה-עשר איש, הוציאו שלוש ריזולזיות, והוא, דיאספורין, היה בפעם הראשונה ה'חתן', שב בראש השולחן, מלा חפיקדו באופן מצוין...". כן, דוד יודע לשחק חפיקדו היטב-וותמי הוא אינו משחק חפיקידא?

רק בדבר אחד הוא אינו משחק; יש לו אידיאל אחד רציני, והוא מרגיש שככל עולמו עומד עליו. הטרגדיה בחיו הוא, שאידיאל זה הוא הבלתי אפשרי ביחס, בשבייל כל יהודי הגלות-האידיאל הטולסטויני. אידיאל זה חוודה על עצמו פעמים רבות בכחבי ברנרד, והלך צייטלין בצוקונגעט: "עם פאלט מיר אין מאל איבין, עד ער, יוסף חיים ברענער, איך אפשר געוווען אויסער די, דוכאבראן", דעד איינציגער אמרה אונז אויסגעהאלטעןער טאלטאנער איינער אויף דער ווועלט, באטש ער האט זיך אויסערלען קיין מאל נישט אנגעגעבן ווי אצעילבן". (דצמבר 1938) אפשר שברנרד היה יכול לקים מצוחה הטולסטויאנייזם, אבל בשבייל גבורו דיאספורין, זה היה המכשול הגדול יותר. דזוקא משומך הוא קרא ברגש: "אני אַזְנִי חפץ לדעת משומם לאומיוות!" הוא רצה להיות "גייטרלי אבובן אַבּוֹלְטִי". איש אחד עמד לו ברכיו -- אבינו. ודיאספורין "שנא אותו על בנותו כי צי בינו וביין העולם הכללי של עם הארץ". זבונף, דיאספורין, מצא את החיז בכל מקום, הוא לעולם לא יכול לחדרו דרכו.

1/1
1/1
1/1
1/1
1/1

אחד הקטעים בספר הנוגעים ביותר לב, הוא המקרה בין דוד ואביו. מקרה זה מסמל את הריב בין הדורות, ריב אידיאולוגי וגם אמו^{לעומת} ציונלי. כאשר בונם דיאספורין ח' עדין, בנו התנכר אליו. אחרי מותו, דוד התחרט על מעשיו. מה קרה בלילה ההוא, שצברונו פקד אותו כל ימי? ^{לפער} איחידה, בונם הסרטון, שחמיד היה בהול וטרוד, נסה להתחבר ^{עם} בנו. ברנרד מתאר את זה באופן סמלי. הוא כוחב: "...נחבדרו שלו*י* כחנותו ממעלה ונחללו ערוםם כל חלק גופו", וכדי להציג את היסודות התרבותיים במרקם, ברנרד מוסיף: "גופו שבעוד חדשים אחדים לא עמדו בפניו הנחות". ולזה הבן החזרף עונח: "נו, ומה בכך? צריך למלוד!" האב רוצה "לגולות את עצמו" והבן משחק חפkid של סטודנט חסר-לב. וכשהוכחה על גזרות ח' ות"ט מ ת |חילה, רואים אנו בפועל ממש את החומר ביניהם. בשבייל הבן ה"נטרלי", ^{לעומת} השם חמלני^ץ מתיכון פטריות גדול שהציג את עצמו מהפולנים העריצים. ובשביל האב, כטובן, חמלני^ץ הוא סמל של חוקפה נוראה בהיסטוריה היהודית. אבל דוד ^{לעומת} דיאספורין מועלם מההיסטוריה הזאת. אָפְגִישָׁה ^{לעומת} נשאה בפוחן. לאחר כך, בקרקיי, כשדוד דיאספורין כבר חוץ לדעת, הוא שאל את ^{את} עצמו: "אנטישמיות-- מה פרושה? לא רוצים בנו? מדוע? לא נכוון?" החוקפה הגליצאית מגיעה לסופה. אבל ברנרד רוצה עוד להזכיר קצת אירוניה, כדי לסימן את ^{של} שעור הראשוני ביסודות היהדות. אז הוא מספר לנו סוף' ^ו עם מרוסיה המשרתת. דיאספורין נمشך אליה, ואל גופה הרענן והגמיש. אין היא בורג'ו-ואזית יהודית (חס ושלום), אלא "בת עם בריאות בהרבה מובנים"--עכשוו האידיאל והטולסטויאני הפך לאידיאל ארוטי גם כן! וברנרד, כדרךו, מכניס עכשוו וכוח אידיאולוגי על טבעה של אנטישמיות כדי להפריע את סוף' המעשה על מנת להציג את השפעת השיא האידיאלי. פחוות בא הגלוי שמרוסיה היא--משומדת. הפלא ופלא. הקורא יכול כבר להרגיש דק הלב של דיאספורין. אבל הנצחון איננו מאריך ימים, כי מיד נודע לכולם שיש למרוסיה חתן, ושם--בוגדן! עכשוו, ורק עכשוו, דיאספורין הנאיibi יכול להרגיש טמה של הגלות, ומילות אביו "למה בוגדן חמלני^ץ?" למה? ^{לעומת} ממַזְגֵּן אחר. ^ואנ-הנדידה מ ת |חילה.

בתוקפה השניה, דיאספורין נמצא כבר בשיקגו. הוא ברוח מן האנטישמיות הרו^סית וחשב שעכשוו, בארה^יקה, הוא יהיה אחד מן העובדים, "בורג אחד בתוך רבו-רבבות הברגים". היחבן שבאמריקה הוא ^{יאד} את זהותו היהודית. הוא עדין איננו מרגיש שבריחתו לאריקה היא תוצאה של התהילה ההיסטורית של היהודי המודרני, שדיאספורין עצמו הוא חלק ממנו. וכך כל יהודי מזרח אירופי,

הוּא מוצא חיים קשים ומרטיאלייסטיים באמריקה. אפילו אין מקום
שביל הפוליטיקה, והוכחות (בפרוזות הסנגורות ערך) היו מצללים
כדי שהרמניה גמורה בתוך כתלי בית חרש. אפילו המשחק הזה, שדור
נהנה ממנו בגליציה, אפילו הפוליטיקה פסולה באמריקה. נשור רק
משחק אחד--התיאטרון. לרע מזלו, גם התיאטרון סגור לפני דיאס-
פורין, כי האבוד אינו מקבל חברים חדשים. כן, אמריקה היא ארץ
אזרחים, שבריחת שני אחים להתרות אחד בשני. כשהיקבל הריס את
משרתו כמפקח בבית חרש, יוכחה דוד לעוזב את המוקם. באירוניה
דקה כוחב דיאספורין במחבו: "בימי של הריס דיאספור אחיך יחש
בודאי הטמפו של עשית כובעים אמריקאים". בכלל, דיאספורין נעשה
לאיש יותר סנסיטיבי בחזקה האמריקאית. כאשר הוא הולך לקבור
את המפקח, זכר אז אח זקנו השחרחר, ונראה לו כאילו הזקן
נעשה אפור-פחמי, שוקף בריסיס-קרנפים של אבק. ודוד מוסיף: "אכן!
בשעה שנטרך הוא להתחפש בפניו הינקיס, שלא יכירו ביהדותו,
ודאי שהתגלח פעמים, ואולי גם שלוש פעמים בשבוע". המשפט הזה
נראה לנו היטב את המפתחות הגבור, כי מיד אנו זוכרים דבריו
בפגישתו הראשונה עם המחבר ברוסיה. אך דוד שאל ממנו אם עליינו
לבלה את שפמו. עכשו, באמריקה, דוד יודע שלגלה שפם או זקן,
זה אינו עוד מואמה: היהדות נשארת לעולם. סוף-סוף, דיאספורין
מחליט לעוזב את אמריקה, ועלינו לשאל מדוע. מדובר לא על רעלוף
לגי-יורק, או לעיר אחרת? החשובה בהה מדברי דוד עצמו. הוא
מסים את מכתבו: "...ואם אני אשאר מקום עוז כמשך הזמן אשר
היהתי בו--מי יודע, אולי גם לי ייחדר כל העניין מהיות חמוה".
دياسفورין הוא די סנסיטיבי להגביש שם הוא ישאר באמריקה, הוא
יסבול דמורייזציה גמורה. עכשו הוא בורח לא מן האנטישמיות,
אליה היפוך, הוא בורח מחצר האפשרות לחיות יהודי.
בבאו לפולחינה, נעשה דיאספורין ל"תלמיד" של המחבר. זאת
אומרה, שהוא לומד אצלן על העולם החדש שלו, עולם יהודי. בערך
מעניין אותו לשמוע על דודו, אריה לפידות. המחבר מספר לו כל
ה"יחס" של לפידות, ופחדום בא הבלוי החשוב ביותר, גלויה תחול
ההטוריג'. בשמחה גדולה מגבום דיאספורין: "הרי שגם אני... מצד
امي... יחסן כזה! ואני לא ידעתי, לא חשבתי על זה מעולם...
עכשו אבי שלי ואני... הרי כאן עולם מלא! עולם שלם!". עכשו הכל
מובן. הרי הוא חלק אחד ב"גָלְדַעֲנָר קִיִּיט". הרי הוא סוף-סוף
משלים עם אביו, שגם הוא מסמל טפוס חשוב בהיסטוריה היהודית.
ובתקופה הפלתינית, דיאספורין מצא גם כן הבהה לאידייאל
הטולסטויאני שלו. ללכח בלי צורון וגם יחר--אלו היו מ

הטענו גזירות היותר גדולות שלו. אפילו העבודה לא הפחידה אותו. "הו שבח את רוסיה, בליציה, אמריקה---שכח את הכל; הרים ושלות---וחיק-הטבע נחן את ריחו". הוא הרגיש כמו בן אשר שב לאמו.

דיאספורין אפילו היה לנ בחוץ. כמובן, הוא מצא את אידיאל האדמה

והטבע בפלשתינה, כי זאת היא ארצנו, אדמננו. רק מכשול אחד פגש

דיאספורין בא"י: הוא לא הצליח להיווכח שחקן עברי. יש לו בריגבנה

אחג---להיום חבר לתקח-שחקנים נודדות בילדות. זהו רמז קטן

מברגר, שמודיע לנו שדיאספורין ישאר גע-וננד לעולם. וכך היה.

הוא רצה להוכיח שורש בישראל, אלא שלא מצא במה להאחז.

ברנרד מספר לנו שדיאספורין היה היהודי היחיד על הספינה

שנטעה שוב לרוסיה, כל הנוסעים הם אקרים רוסיים ששבו מתפלותיהם

על הקבר הקדוש. "לפיכך אין לו שום אפשרות לעשות נסינונות של

ה��בולות באחים-לספינה וללמוד מאחרים. מחיצה ביןו ובין כל

הנוסעים". איזה אירונייה גאוניה! הרי אחרי כל הנידחות מארץ

לארץ, דיאספורין מוצא שוב את המחייה---בינו ובין אנשי ארץ

מולתו. כן, זהו גורלו של היהודי הגלותי...

אחד מן המוטיבים המרכזים ב"מכאן ומכאן", שהרי הוא משתקף

כמעט בחיי כל הגבורים, בפרט בחיי דיאספורין, זהו "שאין הבדל..."

בכל מקום גלוות---אין הבדל..." הינדה הזקנה אומרת את זה בסוף

מחברת שנייה. גבוריו של ברנרד נושאים על גבם את חכונות סביבתם.

בשביל ברנרד, הם כולם ילדי הגטו. כוחם ברנרד על עצמו ועל דיאס-

פורין: "שנונו---שות קביאות לא היתה לנו בעולמנו הקרוב; אנחנו,

הכל אנחנו, נדרו מקום למקום, משפה לשפה, מחרבות לחרבות. ולפיכך

הוא, אולי אקטור דרמטי מלידה, נשאר מה שהוא...". והטרגיון

הנוראה של דיאספורין היא שהיה באמת אקטור, אבל אקטור בלוי בימה!

חמציח הדבר אנו מוצאים אצל הלל ציטטין שכח באקוונט:

וזו מענדעלע מוכך ספרדים גיטש זיין דורך זבינע שטעטלען,

זעת און באָבָּאכעט די גאנצע שוֹאַקִּיט און די גאנצע

בְּאַדְגָּלָאַזְיִקִּיט פֿוֹן זִיְּגָעַ "הַעֲלֵדָן", לְאַכְּט זִיְּ אָוִיסֶם,

בְּאַשְׁטְרָאָפֶט זִיְּ מִיט זִיְּגָעַ צָאָרָן אָוּן דָּעָרְבָּי וּוּוִיְּטִיקֶט

ער זִיְּיעָר וּוּיִיטִיקֶט, זִיְּגָעָנְדִּיק אַלְיִין אַיְּגָעָר פֿוֹן זִיְּיָ---

אָזָוִי לְאַכְּט בְּרַעֲנָעָר אוֹיךְ אָוִיס יַעֲדָן קָעָר, יַעֲדָע בְּאַזְוּעָגָגֶן

אוּן יַעֲדָן שְׂטָרִיךְ פֿוֹן זִיְּגָעַ פְּאַלִּיטִישָׁע "הַעֲלֵדָן", אוּן,

איָן דָּעָר זָעַלְבָּר צָבִיט, לְיַיְּדָט עַד מִיט זִיְּ צָוּזָאָמָעָן,

כָּאַטְשָׁ עַד וּוִיִּים, אָז דָּאָס לְגַיְּדָן פֿוֹן זִיְּגָעַ "הַעֲלֵדָן",

וּזְוִי זִיְּגָעַ אַיְּגָעָן לְגַיְּדָן, פֿרִין צָו גַּרְנִישָׁט אָוּן

ברענגן צָו גַּרְנִישָׁט, וּוּגִיל עַס פְּעַלְתָּ דָּעָם יַגְדִּישָׁן יְוָנָגָן-

מָאָן דָּעָר עִיקָּר: עַס פְּעַלְתָּ אִים דִּי קְרָאָפֶט וּוּאָס שָׁאָפֶט

דָּאָס לְעַבְּן; עַס פְּעַלְתָּ אִים דָּעָר קוּוָּאָל פֿוֹן יַעֲדָר אַמְּחָעָר

פְּרִיְּד---גַּעַזְוּנָטָעָר בְּאַדְן.

גע-וננד היה---אמר גורלו של דיאספורין, ובסוף התקופות הוא

יודע כבר כמה أيام הוא גורל זה.